

Báró Andrássy János.¹

Nem is olyan rég volt. Alig több, mint egy-két évszázada, hogy a magyar huszárokról beszélt egész Európa... A magyar huszár nyomában született meg az egész világon a könnyű lovaság. Nagy Frigyes, Napoleon lovassága nem volt egyéb, mint gyenge kópiája a mi legendás hőseinknek. És ma — milyen kevesen gondolnak erre!... Hogy a világ el tudja felejtani, azon nincs sok csodálkozni való, de mi magunk is csak ritkán gondolunk már azokra az elődeinkre, akik olyan temérdek dicsőséget s olyan nagy becsületet szereztek hajdan a magyar névnek.

Kiragadok egyet a sok hős közül. Nem a legnagyobbat, mert azt nehéz lenne megkeresni. De aki elolvassa ennek a magyar huszárnak élettörténetét, az bizonyosan jóleső büszkeséggel állapítja meg, hogy dicsőség magyarnak lenni, mert ez a nemzet hatalmas hősokeket adott a történelemnek; ennek a nemzetnek örökön fénylő tradíciói vannak, melyeket vérük folyásával szereztek meg nagy katona fia.

Andrássy János nemesi család sarja volt s 1750-ben a fehérmegyei Szentpéter községben született. Alig lépett 18. életévébe, máris beállt katonának a 9. huszárezredbe. Három évig szolgált ott mint hadapród; a három év elteltével a 3. huszárezredhez került s ugyanakkor alhadnaggyá nevezték ki. 15 évi szolgálat után — 33 éves korában — elérte a kapitányi rendfokozatot, ami abban az időben igen szép előmenetel volt, mert az átlag 20 évig várt reá.

Ha a fiatal katona már a béke éveiben is olyan érdemeket tudott szerezni, amelyek elismeréseképpen előljárói különösen gyors előmenetelben részesítették, nem kell csodálkoznunk azon, hogy a francia forradalommal megkezdődött háború-lavinában jó fejjel magaslott ki hősiességével s katonai rátermettségével bajtársai közül. A harc a katona élethivatása; a katonai képességek csak harcban bontakozhatnak ki teljességükben. Andrássy János kiváló, ritka katonai egyéniség volt s a háborúk szinte végnélküli — jóformán megszakítás nélkül 24 évig tartó — sorozatában, bőséges alkalmra volt, hogy hőstetteire halmozzon s ezzel örök időkre bevésse nevét a magyar nemzet történelmének arra a lapjára, amely a nemzet nagy katona-fiainak dicső szereplését hirdeti.

„Eine Reihe glänzender Taten, welche mit dem Ausbruche des französischen Revolutionskrieges ihren Anfang nahmen und mit

¹ Andrássy János 1811 április 26-án kapott magyar báróságot (Orsz. Levéltár: Lib. Reg. LXIII. 481. 1.).

dem Luneviller Frieden schliessen, verherrlichen Andrassy's Namen und geben das schönste Zeugniß seiner Tapferkeit und seines Unternehmungsgeistes.“²

Igy írt róla 1857-ben — 8 évvel a szabadságharc gyászos befejezése után és 10 évvel a kiegyezés előtt — az osztrák történetíró.

Ezek után elgondolhatjuk mi, magyarok, hogy Andrassy János valóban számottevő egyénisége volt annak a kornak, melyben előbb a francia forradalmárok, később pedig Napoleon, fegyverbe kényszerítették Európa összes népeit.

Első ízben 1793 október 4-én tűnt fel hősiességével. Október 20-án az Abscon-nál vívott ütközetben parancsot kapott, hogy századával támadja meg az ellenség bal oldalát. Ezt olyan bravúrral teljesítette, hogy a vezénylő tábornok figyelmét is sikerült magára vonnia. Az utóbbi különös meglepedését fejezte ki neki s az eseménynaplóba a következő sorokat írtak be: „Andrassy kapitány azzal a nála szokásos hősiességgel hajtotta végre a parancsot, amelynek már eddig is többször tanujelét adta. Olyan hevesen ment neki a lovasságnak, hogy az teljesen eltűnt s többé elő se került. A gyalogság ellen, mely Aniche-ből menekülés-szerűen özönlött hátrafelé, olyan ellenállhatatlan erővel intézte rohamát, hogy ez jóformán teljesen megsemmisült. Akiket huszárjai nem aprítottak össze, azok fogságba estek“.³

Andrassy hasonló elismerést érdemelt ki Abscon Roultnál s az 1794 július 26-án Orchies-nél vívott ütközetekben. Ez utolsó alkalommal Kray tábornok, aki különben szintén az elsők között foglal helyet a magyar nemzet nagy katonafiai között s aki az 1799-ben Olaszföldön elért kimagasló hadisikereinek következtében, 1800 március 20-án a Bécsbe visszarendelt Károly főherceg helyett a németországi haderő főparancsnoka lett, a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg Andrassy kapitány eredményes és vitéz magatartásáról.

A következő években Andrassy kapitánynak nem sikerült kiválóbb haditetteket véghezvinnie; az 1800. évi hadjáratban azonban elérte azt, amit egyáltalán elérhetett: megkapta a Mária Terézia-rend lovagkeresztjét. Az elismerésnek s a katonai erények méltánylásának olyan foka volt ez, ami vajmi kevés katonának jutott osztályrészül s aminél nagyobb egyáltalán nem is volt.

Hajdanában másképen kellett megszolgálni ezt a legnagyobb kitüntetést, mint napjainkban. Abban az időben az egyéni bátorságnak és hősiességnek sokkalta nagyobb szerep jutott, mint a ma népháborújában. Akkor még emberek küzdöttek emberek ellen és nem gépek gépek ellen, mint ma. Akkoriban a puskának és az ágyúnak megközelítően se volt olyan döntő fontossága, mint a huszár kardjának és a gyalogkatona szuronyának. Márpedig, hogy a katona ezeket a fegyvereket használhassa, ugyan csak meg kellett közelítenie az ellenséget; ehhez pedig személyes bátorság, magyaros virtus kellett, amiben huszárjaink egyáltalán nem szenvedtek hiányt. Andrassy korának katonáit a virtus s a lelkesülés hajtotta előre az ellenség testéig, a ma katonáját a

² *Hirtenfeld*: Der Militär Maria Theresien Orden. I. kötet, 672. oldal.

³ *Hirtenfeld*: i. m. I. 673. 1.

kötelesség- és becsületérzet ösztönzi kitartásra a rafinált technikájú, gyilkoló hadigépekkel szemben. A *ma* katonája egy hajszállal se kisebb hős azért, mint a múlt századé volt s ha mégis különbséget teszünk a kétfajta hősiesség között, azért van, mert a magyar ember lelke szívesebben és inkább hajlik a régelmúlt idők virtuosos romantikájára felé; nagyobb tisztelettel gondolunk azokra a huszárcapitányokra, akik karddal kezükben rohamra vezették svadronjukat s tulajdon kezükkel aprították halomra az ellenséget, mint arra a tüzérkapitányra, aki nagy tudásával és képzettségével, napjainkban olyan sikeresen irányítja nehéz ütegének tüzeit, hogy meg tud egész csapattesteket, védőberendezéseikkel együtt, semmisíteni.

Andrássyt 1797 márciusában őrnaggyá, 1799 szeptemberében pedig alezredessé nevezték ki a 3. (Esterházy-) huszárezredben, melynek kötelékében alhadnagy kora óta szolgált. Az 1800. évi háború kezdetén, gróf Gyulai tábornok dandárjába osztották be, mely a Rajna mellett állt. Ennek a seregtestnek kötelékében mint szárnyparancsnok harcolt.

Április 27-én a franciák Breisach mellett átkeltek a Rajnán és nagyobb erővel, három oldalról támadták meg Gyulai gróf, tábornok, dandárját.

A seregtestek abban az időben három részre, jobb- és bal-szárnyra, továbbá középre tagozódtak. Az 1400 főből álló bal-szárnynak Andrássy alezredes volt a parancsnoka s a szárnyhoz a gyalogságon és a lovasságon felül még 3 lovas- és 2 háromfontos ágyú is volt beosztva. Egy század az arcvonaltól elvágott Gnotzingen irányában, azzal a parancssal, hogy figyelje meg a Basel felé menő utat. Ezt az ellenség néhány gyalogzászlóalj és csekély lovasság segítségével, igyekezett a fősapattól elvágni. Mikor Andrássy az ellenségnek ezt a szándékát észrevette, nyomban előrerendelt egy huszárszakaszt a század segítségére. Eközben a tiroli vadászszázad és a 300 főnyi népfelkelő csapat a Wolfersweiler mögött elterülő szőlőket szállta meg. Az előrerendelt század kezdetben a legtükrösebb rendben vonult vissza Wolfersweiler felé a sokkal nagyobb erő elől; később azonban, mivel az ellenség immár nemcsak hogy makacsan üldözte, hanem az oldalát is hevesen megtámadta: a században felbomlott a rend. Az ellenség ezzel egy időben nagy erővel megtámadta a gyengén megállított szőlőket is. A helyzet már-már válságosra fordult. Ekkor vágott közbe gyors elhatározással a vasakarátú Andrássy János. Szárnyparancsnok letétele, élére állt a még kéznél levő fél századnak és segítségére sietett szorongatott helyzetben levő huszárszázadnak. Az ő személye varázsának köszönhető, hogy ugyanaz a század amely fejetlenül s nagy rendetlenségben özönlött hátrafelé, megállott, újból gyülekezett és olyan támadó erőt tudott kifejteni, hogy a másik fél századdal karöltve, sikerült az ellenség elszánt támadását megállítani, sőt a további harc folyamán, a nagyobb elleneséges erőt Wolfersweilerig visszavetnie s szépszájú foglyot is ejtenie. Ez a siker határozottan Andrássy személyes bátorságának és gyors közbelépésének következménye volt.

Az ellenség a leírt események után, mintegy nyolc zászlóalj

Andrássy balszárnya ellen irányított, néhány zászlóaljjal Munzingen és Dingen felől tört előre az erdőből s ezzel egyidejűleg a baseli főúton is előnyomult, a St. Georgentől balra elterülő szőlőhegyek ellen. Ezek a mozdulatok nemcsak a császári csapatok balszárnyát veszélyeztették, hanem a St. Georgen előtt álló két századot és két ágyút is.

A Gyulai-dandár hősiiesen védekezett és egész délután 4 óráig mozdulatlanul állt a helyén, noha a franciák 30 ágyút sorakoztattak fel ellene⁴ s balszárnyát, melynek parancsnoka Andrássy volt. az átkarolás veszedelme immár komolyan fenyegette. Ekkor azonban Gyulai kénytelen volt a sokkal nagyobb erő átkaroló támadása elől, Freiburgig visszavonulni. A visszavonulást Andrássy alezredesnek kellett fedeznie. Hogy nehéz feladatát megoldhassa, megint élére állt egy félszázad huszárnak, rohammal kiverte az ellenséget a szőlőhegyek közül s Wolfersweiler irányába kergette azt vissza. Ez a fegyverténye annál nagyobb elismerést érdemel, mert ezúttal ismét sokszorosan nagyobb erővel állt szemben, amely elkéseredetten védelmezett minden talpalattnyi földet. Andrássy ezután a szőlőhegyet megszálló két vadászszázadot az 5. könnyű (Radivojevich) zászlóalj két századával erősítette meg.

Délután 6 órakor az ellenség újabb heves támadást intézett Andrássy állása ellen. A gyengén megszállt hadállásra nem kevesebb, mint 18 francia ágyú okáta szakadatlanul a tüzet⁵ s a jóval erősebb ellenség a hős alezredes balszárnyát átkarolással fenyegette. Ekkor Andrássynak se maradt más választása, minthogy az egyenlőtlen harcot megszakítsa. A legnagyobb rendben, lépésről-lépésre, harcolva hátrált a völgybe. A szőlőhegyekből vad futással előretörő francia gyalogság — vesztére — meg akarta zavarni a visszavonulást. Andrássy megrohanta ezt a gyalogságot, amelyből azok, akiknek nem sikerült idejében a szőlőhegyekre visszamenekülniök, derék huszárjainak kardjától hullottak el. Ekkor az ellenség négy újabb zászlóaljat, lovasságot és néhány ágyút rendelt előre a merzhauseni kastélyból Andrássy kimerült csapatai ellen, ami arra kényszerítette az alezredest, hogy Freiburg mögé vonuljon vissza. A várost jó darabbal elhagyta már, mikor jelentették neki, hogy báró Löpper ezredes, ki szintén a 3. huszárezredhez tartozott, csapataival visszamaradt. Andrássy megint egy félszázad élére állott, az ezredes elé lovagolt, szétverte a Tenisane hidját megszálló francia gyalogságot s mindaddig feltartóztatta az ellenség előnyomulását, míg Löpper ezredes csapatai utolsóig átvonultak a városon. Csupán az 5. könnyű zászlóalj egy századának nem sikerült a kaput elérnie. De Andrássy később — két más századdal együtt, melyek rossz irányban hajtották végre a visszavonulást — ezt is megmentette. Mikor hála a hős alezredes bámulatos elszántságának és erélyének az utolsó császári katona is elhagyta a várost — ő maga is elindult szakadatlanul harcolva, hátrafelé s a többi csapatokkal együtt, az Ebmetnél lévő híd előtt foglalta el új hadállását.

Andrássy Jánosnak valóban magyar huszárnak kellett lennie,

⁴ *Amon*: Geschichte des Husz. Regts. No. 3. 219. 1.

⁵ *Hirtenfeld*: i. h.

hogy ennyi hőstettet tudott egymásra halmozni egyetlen rövid nap alatt.

1800 június 9-én a vitéz alezredes újabb babérokat szerzett magának. Merveidt tábornok Schwabeneichennél megtámadta az ellenséges hadtest utóhadát, melyet Lecourbe tábornok vezetett. Andrassy olyan kiváló ügyességgel irányította az alája rendelt csapatok működését, hogy a Schwabeneichenben tartózkodó ellenséget sikerült körülzárnia. Andrassy ekkor a beteg báró Mecséry ezredest helyettesítette s így a Mészáros (10.) huszárezred parancsnoka volt. Ennek az ezrednek egyik osztályával megrohanta az ellenséget s elfogta ennek egy lovas- és egy gyalogszázadát. Ugyancsak foglyul ejtett három francia tisztet is.

Az ellenség jobbszárnyának előrenyomulása közben, Lecourbe tábornok sokkal nagyobb erővel támadta meg a Lech hidját védelmező két bajor századot, melyeknél két ágyú is volt. A bajorok kénytelenek voltak meghátrálni s már-már ágyúikkal együtt a franciák kezére kerültek, mikor Andrassy, a legnagyobb veszély pillanatában, a helyszínen termett, lovasrohamot intézett az óriási tömegekben előrenyomuló franciák ellen, feltartóztatta támadásukat, megzavarta soraikat s ezzel megmentette a bajorokat s a két ágyút.

Június 20-án Merveidt tábornok parancsot kapott az arcvonal előtti térségnek Friedberg irányában való felderítésére. Ennek a feladatnak megoldásához a tervet Andrassy alezredes készítette el, aki ekkor az elővéd parancsnoka volt. A terv kitünően sikerült. A felderítő csapatok *ennek alapján* feladatukat kifogástalanul oldották meg és hála Andrassy gondos, bátor és gyors működésének, ráadásul még a francia zöld-huszárokból 46, a gyalogságból 20 embert és kettőt a huszárok tisztjei közül is, foglyul ejtettek. A tervnek ilyen mesteri elkészítése Andrassy kitünő katonai tulajdonságaira vall. Tökéletesen ismerte a vidéket s azonkívül a portyázó haremód volt az eleme. Ennek köszönhető a nagy siker.

Ez az ember predestinációval született és pedig azzal, hogy katona legyen belőle. Katona is volt ízig-vérig, akinek a harc volt az élete, aki a harc ezernyi változásában mindig és nyomban megtalálta magát, aki a veszély legkomolyabb pillanataiban tökéletesen megőrizte hidegvérét s aki minden vágással érzékenyén találta az ellenséget. Nagy szó volt ez akkoriban, hiszen a francia hadjáratok elején a császári hadvezérek még görcsösen ragaszkodtak a Mária Terézia hadjárataiból rájuk maradt lélektelen, nehézkes haremódhoz, amelynek legfőbb hibája éppen a lassúság és a merevség volt. Andrassy nem sokat törődött a szabályokkal, amelyek értelmében lassú, feszes menetben, zárkózva, a legtökéletesebb rendben kellett megközelíteni Napoleonnak, a zseniális újtónak csatársorban, jó fedezékek mögül nyugodtan tüzelő voltigeurjeit, hanem esetenként és a szükség szerint maga alkotott szabályokat s ezek segítségével diadalt diadal után vívott ki. Nagy ember, nagy katona volt, mint ennek a vérzivataros időnek legtöbb magyar huszára, akiket olyan hadvezérek ismertek el s akiknek haremódját olyan katonai lángelmék igyekeztek — több-kevesebb eredménnyel — ellesni és utánozni, mint Nagy Frigyes és Napo-

leon. A világháborúnak eddig soha nem látott méretű hadieseményeit, legtöbb ember lelkében elhomályosították a múlt évszázad dicsőségét. Pedig nekünk, magyaroknak különös okunk van reá, hogy szeretettel és büszkén olvassgassuk a történelemnek azokat a lapjait, melyekre a franciák ellen vívott, huszonnégy évig dúló háború eseményeit jegyezték fel. Szeretettel kell emlékeznünk ezekre az időkre, mert hazánk fiai igen nagy számmal vették ki a harci küzdelemből a részüket s büszkén gondolhatunk rá azért, mert ennek az időnek a legkimagaslóbb jelensége *a tüneményes bátorságú magyar huszár volt*. Mennyi hősi tulajdonság, önzetlenség, elszántság és milyen hűséges katonaszív húzódtott meg akkoriban a huszármente alatt!

Ne felejtjük el a múlt század hőseit! Tőlük örököltük egyik legdrágább kincsünket: a tradíciót.

A császári hadsereg 1800 december 4-én a bajorországi Haagtól Mühlendorfra vonult vissza. Andrássy — most már ezredes, — ki akkor a Ferdinánd főherceg (3.) huszárezred parancsnoka volt. ezredével fedezte a visszavonulást. Az ezredhez egyetlen ágyút és gyalogkatonát se osztották be. A Haagtól lassankint hátráló huszárságot a franciák minden irányból és sokszorsan nagyobb erővel üldözték egészen Ampfingenig. Az ellenség ismételtlen megkísérelte, hogy az ezrednek egyik vagy másik szárnyát bekerítse. Andrássy céltudatos ésszerű intézkedései azonban minden esetben meghiúsították ezt a törekvést. Megint csak azt kell írnom, hogy személyes bátorságának varázsa csupa hőssé avatta ezredének minden tagját, akik utolsó erejük megfeszítésével, oroszlánhoz illő bátorsággal harcoltak s feltartóztatták az ellenséget mindaddig, míg a főcsapat el nem foglalta új hadállásait. Egyetlen ember se esett fogságba!

Ez volt a hős katona legkiválóbb fegyverténye. És ezzel egyeköre le is zárult hősi tetteinek bámulatos és hosszú sorozata. Számos súlyos sebe arra kényszerítette a legendás hőst, hogy ott-hagyja a katonai szolgálatot. Tábornok volt már, mikor búcsút mondott vérszerinti élethivatásának, de éppen a vére, amely utolsó csöppig katonavér volt, 1809-ben, mikor hazája földjét taposta az ellenség, arra ösztönözte a veterán harcost, hogy ismét elővegye kipróbált kardját, mellyel oly sok dicsőséget szerzett a magyar huszár nevének s felajánlja szolgálatát Hazájának s uralkodójának.

Az Eggmühlnél elvesztett (ápr. 22.) esata után, Károly főherceg a Duna balpartján Bécs felé vonult vissza. János főherceg ápr. 29-én szerzett erről tudomást; nyomban beszüntette Caldieróig történt győzelmes előnyomulását s mivel esapatai számban igen megfogytak, a franciák viszont újabb és újabb csapatpótlásokat kaptak, elhatározta, hogy szintén megkezdí a visszavonulást. Május 1-én indult el és 31-én Szt. Gotthárdra, a következő napon pedig Körmendre érkezett. Ekkor serege már mindössze 19.000 főből állt.⁶ Itt, Andrássy tábornok vezetése alatt, a pest- és veszprémmegyei felkelő lovasságból álló dandár csatlakozott hozzá, mely

⁶ Bodnár: A győri esata 1809 június 14. (*Hadtörténelmi Közlemények*: 1897. évf. 388. és k. 1.)

parancsot kapott, hogy a Rába-átjárókat szállja meg s a József huszárezreddel⁷ karöltve, Szombathely irányában feldertíést végezzen.

A főherceg június 7-ig pihentette Körmenten seregét. Ezen a napon Eugène olasz király csapatai már Kőszegre értek. Ekkor — meglehetősen későn — János főherceg is elindult és június 9-én Tüskevára érkezett, ahol a következő napon pihenőt tartott. A Sárvárról visszavonuló különítmény és Andrassy dandára szívósan védelmezték a karakói átjárót s a franciák több heves támadását verték vissza.⁸ Az alkirály nem követte János főherceg seregét, hanem Leobenbe ment.

Ideérve ő maga elment Schönbrunnba, hogy Napoleonnak jelentést tegyen és kérje további parancsait. Ezek átvétele után, június 5-én Bécsújhelyről elindulva, Sopronon át, június 8-án Szombathelyre érkezett, majd 10-én főcsapatával Sárváron, előhadaival pedig Kiscellnél és Karakónál állt. Június 11-én János főherceg is elindult Tüskevárról Pápa felé. Andrassy tábornok dandára (négy hatfontos ágyúval és két tarackkal) és a sárvári különítmény hősiessen és kitartóan védelmezték Karakónál a Marcal hidját,⁹ de délután 4 órakor, mikor egy ellenséges zászlóalj Marcalon átjutva a kamondi erdőt megszállta s visszavonulási útjukat elvágással fenyegette: kénytelenek voltak a harcot megszakítani. A visszavonulást erős ágyútűzben hajtották végre és csak este 8 órakor értek Karakó-Szörcsökre, ahonnan Dabrony felé mentek tovább. Andrassy csapata 4 óra alatt tette meg a leghevesebb ágyútűzben ezt a mindössze 6 km-es utat.¹⁰ Elképzelhetjük, hogy hányszor állott meg visszavonulása közben s hányszor rohanta meg a megszokott módján az üldöző ellenséget!

A győri csata napján Andrassy, báró Mecséry Dániel altábornagy parancsnoksága alatt, a balszárny kötelékében harcolt vitézül. Dandára 19 lovasszázadból állott. Ezek hősiessen harcoltak ugyan, de nem voltak olyan tökéletesen kiképezve, hogy a kitűnően vezetett és begyakorolt francia haddal szemben meg tudták volna állani a helyüket. A Mecséry-hadosztály délután 4 órakor — számos sebesült és halott hátrahagyásával — megkezdte a visszavonulást a Sashegy felé.

Ez volt az első és utolsó eset fényes pályafutása alatt, amikor még az ő oroszlán-bátorsága és vasakarata se tudta a győzelmet csapatai számára biztosítani.

1817 december 15-én szülőfalujában, Szent-Péteren, adta vissza a Teremtőnek azt az életet, melyet Hazájáért s uralkodójáért czerszer kockára tett.

Magyar volt és huszár — ez legyen a dicsérete.

Ajtay Endre.

⁷ 2. huszárezred.

⁸ *Bodnár*: i. h.

⁹ Ugyanott.

¹⁰ Ugyanott.